

התמודדות עם ניוון צמחי בצל, תירס ושאר ירקות בערבה הדרומית

א. גמליאל, י. קפולניק, א. אוקו, ס. דוברינין, א. משלי

¹מנהל המחקר החקלאי, מרכז וולקני, בית דגן, ²שה"ס, האגף להגנת הצומח, ³קיבוץ יטבתה

חקלאות גידולי שדה בערבה הדרומית מאופיינת בגידולי חורף ואביב כגון מילונים ותירס ליצוא ובצל מוקדם לשוק מקומי. תנאי האקלים באזור מאפשרים זריעה מוקדמת של גידולים אשר מקנים יתרון שווקי למשקים המגדלים בעונת החורף. הגידולים העיקריים הם, בצל ותירס. בשנים האחרונות אובחן בחלקות באזור קיבוץ יטבתה תסמונות של ניוון צמחי בצל ותירס, שפוגעות בגידול הצמחים ובעיקר ביבול. בבצל מתבטא הניוון בהפחתה במספר הנבטים המציצים, ולאחר מכן בהתפתחות הצמחים והתמלאות הבצל. בשורשים ניתן לראות פגיעה וניוון שורשים. התוצאה הסופית היא פחיתה ביבול הבצל עד כדי 50% מהיבול המקובל בחלקה ללא ניוון. ניוון הצמחים ופחיתה ביבול מתבטאים גם בבצל שמקורו בבצלצולים. הניוון בצמחי תירס מתבטא בעיכוב הצימוח פרקים קצרים, שורשים מרקיבים, ופחיתה ביבול לשיעור 60% ופחות מהיבול המקובל.

מטרות העבודה הן להגדיר ולאפיין את הגורמים לניוון צמחי הבצל והתירס בערבה, לקבוע את תחום הפונדקאים הנתקפים, לאתר את תחום התפוצה כיום על מנת להגדיר את האזור הנגוע ולמנוע את התפשטותו, ולפתח אמצעים להדברת הפגעים. לצורך כך הוצבו בשלוש השנים האחרונות מספר ניסויים שכללו חיטויי קרקע וטיפולים נוספים: הממצאים העיקריים הם:

בודדה פטריה אשר הוכח הקשר שלה למחלה (מבחן קוד). השלמת זיהוייה של הפטריה מתבצעת בימים אלה. פטריה זו סבילה לטמפרטורות גבוהות וניתן לבדד אותה משורשים לאחר חשיפה לטמפרטורה של 60 מ"צ למשך שעתיים. פטריה זו שורדת ואף מתעצמת בעקבות חיטוי סולרי בשדה. הצמחים שנמצאו רגישים לניוון בשדה הם בצל, תירס, חמניות (פרחים) ודלעת. אין זה מן הנמנע כי צמחים נוספים רגישים לניוון. חיטוי קרקע כימי (מתיל ברומיד, בזאמיד או מתאם סודיום) וכן חיטוי כימי במתאם סודיום משולב בחיטוי סולרי, היו יעילים בהדברת סינדרום הניוון ובהשגת יבול בצל ותירס גבוהים מהיבול בחלקות ההיקש. חיטוי קרקע כימי מאפשר הפחתת נזק גם בעונה שנייה לאחר החיטוי. עם זאת לאחר גידול של שלושה צמחים רגישים ברציפות על רקע חיטוי אחד לפני זריעת הגידול הראשון, התאפיין הגידול השלישי בחוסר אחידות בחלקה בהשוואה לחלקה שבה נשתל גידול ראשון לאחר החיטוי.

זיהוי הגורם לניוון והגדרת תפוצתו בקרקעות הערבה הינו בעל משמעות קריטית באיתור מקומות האילוח, הדברת הפגע, ומניעת המשך האילוח לשדות נוספים ולאזורים חדשים.